

Lördagen den 11 April 1868.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Justerades 4 protokollsutdrag för den 8 dennes samt protokollen för den 1 dennes för- och eftermiddagen.

Upplästes ett af Herr Ugglas inlemnadt memorial af följande lydelse:

Jag anhåller vördsamt om 8 dagars permission från riksdagen, räknadt från lördagen den 11 dennes.

Denna anhållan bifölls.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter änyo på bordet Konstitutions-Utskottets den 6 dennes bordlagda Utlåtande N:o 2, angående väckt motion om ändring i Regeringsformens 72 §.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter änyo på bordet Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets den 6 dennes bordlagda Memorial N:o 3, med förslag till ansvarighetslagar för Riksdagens Fullmäktige i Riksbanken, samt för ledamöterna i styrelserna för Riksbankens länekontor i orterna.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter änyo på bordet Stats-Utskottets nedannämnda, den 8 dennes bordlagda Utlåtanden och Memorial, nemligen:

N:o 59, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition, angående bruksegaren G. Bernhards och hofkamreraren A. Th. Welins ansökning om afskrifning af en Kronans fordran hos dem i följd af ingången borgensförbindelse;

N:o 60, med förslag till voteringsproposition i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut rörande 20:de punkten i Utskottets Utlåtande N:o 31;

N:o 61, i anledning af väckt motion om låneunderstöd för laga skiften i Norrland:

N:o 62, i anledning af Kongl. Maj:ts nädiga Proposition, angående upplåtelse till Stockholms stad af vissa delar utaf Kronans tomter. N:ris 2 och 3 å Riddarholmen; samt

N:o 63, i anledning af Kongl. Maj:ts nädiga Proposition, i fråga om upplåtelse till Stockholms stad af vissa delar utaf Kronans tomter N:ris 11 och 12 å Riddarholmen.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter änyo på bordet Bevillnings-Utskottets den 8 dennes bordlagda Betänkande N:o 15, angående allmänna bevillningen.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter änyo på bordet Banko-Utskottets den 8 dennes bordlagda Utlåtande N:o 16, i anledning af landtbrukaren Wilhelm Biöreks i Skästa och rusthållaren Anders Anderssons i Skällby ansökningar om eftergift af Riksbankens hos dem och deras löftesmän egande fordringsanspråk.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter änyo på bordet Lag-Utskottets den 8 dennes bordlagda Utlåtanden:

N:o 25, i anledning af väckt motion om ändring i Kongl. Förordningen den 21 Mars 1844 angående lotterier;

N:o 26, i anledning af väckt motion om rättighet för husbonde att i sparbank insätta en del af tjenstehjons lön;

N:o 27, i anledning af väckt motion om skyldighet för presterskapet på landet att under viss tid af året hålla tvänne gudstjenster hvarje söndag och helgdag; samt

N:o 28, i anledning af väckta motioner om upphörande af klöckares brefbäringsskyldighet.

Herr Hazelius: Med anledning af den öfverraskande nyhet, som stod att läsa i Posttidningen i förrgår, får jag, för den händelse, att de skäl, som förmått fyra bland Konungens rådgifvare att afgå, icke äro af enskild natur, i hvilket fall jag lika litet som någon annan kan hafva något att om dem säga, utan om de äro af politisk natur, härmed hem-

ställa, huruvida någon af de här närvarande Herrar Statsråder skulle behåga inför Kammaren angifva anledningarne till denna händelse. Det borde nemligen vara för Kammarerna lärorikt och för framtiden viktigt att få erfara dessa skäl. såvida nemligen de äro af politisk beskaffenhet.

Hans Excellens Herr Grefve Manderström: Den upplysning som här blifvit begärd är jag ganska villig att meddela Kammarerna; jag anser det till och med såsom en skyldighet att yttra mig i detta afseende. Jag skulle kunna göra det ganska kort; men jag ber dock att under några ögonblick få taga Kammarernas uppmärksamhet i anspråk för att, med återkallande i minnet af händelser och saker, som för Kammarerna redan äro kända, få närmare motivera de upplysningar som jag får äran afgifva.

Jag måste då börja med att gå tillbaka till sistförfutne riksdag. Vid nämnda riksdag väcktes inom Andra Kammarerna ett förslag om nedsättning af det utaf Kongl. Maj:t begärda anslaget till Tredje Hufvudtiteln, hvilken nedsättning af dem, som påyrkade densamma, bestämdes till 20.000 R:dr. Då detta förslag icke var grundadt på någon utredning af förhållandena, utan efter min uppfattning mera berodde på en subjektiv åsigt hos dem, som väckte denna fråga, derom att Departementet ganska väl kunde umbära denna summa, ansåg jag det vara min skyldighet att mot-ätta mig detsamma, under det jag tillika förklarade, att jag villigt skulle till nästinstundande riksdag, d. v. s. den nu pågående, utreda saken och tillse, huruvida inskränkningar och indragningar utan alltför stora olägenheter för statstjänstens bestridande skulle kunna ega rum, och i sådant fall tillstyrka Kongl. Maj:t att inför Riksdagen framlägga förslag till de nedsättningar i anslaget, som deraf kunde blifva en följd. Detta har jag också gjort; och den af Kongl. Maj:t vid denna Riksdag aflättna nädiga Proposition upptager en nedsättning i Tredje Hufvudtitelns anslag, att inträda från och med år 1869, af 21.250 R:dr — således något utöfver hvad vid förra riksdagen yrkades — äfvensom förslag om ytterligare indragningar, hvilka i mån af inträffande vexlingar eller dödsfall skulle kunna inom en icke aflägsen framtid vidtagas, uppgående till 17.700 R:dr, eller tillsammans 38.950 R:dr. Uti det Betänkande, som Stats-Utskottet häröfver afgaf, och för hvilket jag ej behöfver närmare redogöra, föreslogs att, i enlighet med en af Stats-Utskottet uppgjord beräkning, anslaget till Utrikes-departementet måtte nedsättas till 412.200 R:dr, hvarjemte Utskottet tillstyrkte att en summa af 45.750 R:dr skulle till öfvergående utgifter för år 1869 anslås. Vid föredragning inom Kammarerna af detta Stats-Utskottets Betänkande blef af Första Kammarerna Kongl. Maj:ts Proposition bifallen, af den Andra Kammarerna bifölls Stats-Utskottets förslag. Vid den samfälda votering, som derefter den 4 dennes inom begge Kammarerna egde rum, blef den sednare meningens segrande med en öfvervigt af femtiofem röster. Under sådana förhållanden och då i det beslut, som nu är Riksdagens, det blifvit sagdt, att för år 1869 beviljats till öfvergående utgifter 45.750 R:dr — något som ej behöft sägas, emedan det är bekant, att denna Riksdag ej eger befogenhet att besluta om andra utgifter än sådana, som skola utgå 1869 — synes mig att dessa ord måste innebära något annat eller mera, och

då dessutom, genom samma Riksdagens beslut, åtskilliga detaljer blifvit bestämda, öfver hvilka jag för min del icke anser Riksdagen vara fullt kompetent att döma, skulle jag, om jag utan gensägelse godkänt ett sådant beslut, efter min öfvertygelse på förhand gifvit tillkänna, att jag underkastade mig de ytterligare nedsättningar, som till följd häraf vid nästinstundande riksdag ofelbart blifvit vidtagna, då man med fullt fog skulle kunna säga mig: denna summa är gifven blott för 1869. det bör således ej förundra Er att densamma för följande år indrages. En sådan ytterligare nedsättning anser jag icke vara förenlig med Rikets sannskyldiga nytta och med statstjenstens ändamålsenliga skötande. Det beslut, som jag till följd deraf måste fatta, låg ganska klart framför mig. Jag ansåg såsom min skyldighet att afträda från mitt embete, och att åt en efterträdare, som bättre kan förstå att tillvinna sig Representationens medverkan, eller som möjligen kan hysa andra åsikter om de för fortsättandet af Utrikes-departementets ändamålsenliga verksamhet oundgängliga medel, öfverlemnade detta åliggande. I anseende till Hans Maj:ts Konungens frånvaro, kunde jag ej förr än vid Dess återkomst till hufvudstaden ingifva min afskedsansökning; men samma afton som Hans Maj:ts hit anlände blef min önskan för Honom i underdånighet framförd, och min afsked-ansökan följande dag till Civil-departementet inlemnad.

Friherre af Ugglas: Äfven jag vill ej undandraga mig att lemna den upplysning, som här blifvit begärd, angående orsaken, hvarföre några bland Konungens rådgifvare ansett sig pligtige att nedlägga sina befattningar. Skälet dertill återfinnes i behandlingen af några vid denna riksdag förekomna frågor, och jag ber särskildt att vid detta tillfälle få fästa mig vid en af dem. Kongl. Maj:ts hade i sin nädiga Proposition angående statsverkets tillstånd och behof äskat ett i och för sig sjelft obetydligt anslag för uppförande i Stockholm af en laboratoriibyggnad för artilleriet. Då denna fråga behandlades inom Andra Kammaren, meddelades under diskussionen af en ledamot af Kammaren, tillika expeditionschef i ett Stats-departement, upplysning rörande några på denna fråga inverkan förhållanden, som voro för Departements-chefen obekanta, emedan de inträffat sedan den Kongl. Propositionen afläts. Departements-chefen begärde då, att frågan måtte till Utskottet återremitteras, för att der vinna den förnyade behandling, som af dessa nya förhållanden påkallades. Denna begäran, så billig den än må förefalla hvar och en, vägrades dock af Kammaren, som på grund af de uppgifter som blifvit lemnade afslog Kongl. Maj:ts Proposition. Sedan meddelades inom Andra Kammaren, liksom äfven i denna, åtskilliga upplysningar, hvilka ådagalade dels att vederbörande Departements-chefs uppfattning, rörande den inverkan som nyssnämnda förhållanden kunde anses utöfva på sjelfva saken, ej öfverensstämde med expeditionschefens, dels att den hufvudsakligaste omständighet, på hvilken den sistnämnde velat grundasittyrkande om afslag å Kongl. Maj:ts Proposition, eller att artilleriet för en längre tid vore betryggadt i besittningsrätten af en redan befintlig byggnad, lämplig till laboratorium, i sjelfva verket icke förefanns, eller åtminstone icke var ådagalagd. Oaktadt dessa upplysningar har dock Riksdagen vägrat det begärda anslaget och således gifvit den uppfattning af frågan, som expeditionschefen visat sig hafva, rätt mot Depar-

tements-chefens. Jag hemställer om ej uti en sådan behandling af ett ärende ligger något djupt särande för Departements-chefen, synnerligast som det var första gången, som denne Departements-chef mötte Representationen. Mig synes, att detta ensamt fullt berättigade hans önskan att afträda från sin befattning. Att han skulle afgå ensam öfverensstämde ej med åsigtterna hos åtskillige andra bland Statsråden, hvilka delade hans uppfattning af den omnämnda frågan, och således ansågo sig också böra nedlägga sina befattningar. Hvad särskildt Statsrådet Lagerstråle angår, så torde det vara temligen allmänt bekant, att han under alla förhållanden ämnat att snart nedlägga sitt embe-; och att han, som delade nyssnämnda uppfattning, tog detta steg nu, bör väl ej förundra någon. Hvad mig sjelf beträffar, ber jag att få erinra, att, då det ansvarsfulla kall, som jag under någon tid beklädt, för något mer än ett år sedan genom Konungens nåd uppdrogs åt mig, så var det först efter den största tvekan som jag vågade att antaga detta hedrande och smickrande anbud, och jag gjorde det endast under uttryckligt förbehåll, att det skulle stå mig fritt att när jag det önskade få nedlägga detta embe- och återvända till min förra befattning. Det sätt, hvarpå åtskilliga frågor vid denna riksdag blifvit behandlade, gjorde det klart för mig att Representationens uppfattning af sin ställning till Regeringen ej öfverensstämde med de åsichter som jag för min del anser vara de rätta. Äfvensom att en sådan Representationens uppfattning skulle göra det omöjligt för mig att med den glädje och den spänstighet i lynnet, som erfordras för att uträtta något gagneligt, sköta min ansvarsfulla befattning. Jag ansåg det då vara min pligt att nedlägga den, och jag ansåg mig så mycket hellre böra göra det nu, som jag så kort tid innehafvt densamma, att jag ej hunnit påbörja utarbetande af något bland de många viktiga förslag, som äro hvilande inom Departementet, och på hvilkas snara lösning Riksdagen har grundade anspråk. Jag fann det vara bättre att nu genast afgå och åt en annan öfverlemba detta arbete. Dessa äro i all korthet och enkelhet de skäl, som bestämt mitt handlingssätt i denna sak.

Herr Hazelius: Med all den aktning för de båda Konungens rådgifvare som yttrat sig, en aktning, som är höjd öfver allt tvifvel, nödgas jag säga att de afgifna förklaringarne icke tillfredsställt mig såsom representant. Anledningen till nedsättningen å Tredje Hufvudtitelns anslag bör icke sökas i bristande förtroende till Utrikes-ministern, utan i tidernas bekymmer. De, som röstat för denna nedsättning, kunna hafva misstagit sig om det område, der besparing lättast kunde ske, men ganska få af dem lära haft för afsigt att försvåra utrikesärendenas gång, och då en sådan afsigt icke blifvit uttryckt, bör den icke så tolkas. På Fjerde Hufvudtiteln har det största och viktigaste anslaget, det till gevärsanskaffning, 800,000 R:dr, oakortadt blifvit bifallet, och endast tre nedsättningar skett, 22,000 R:dr till en laboratoribyggnad, 78,000 R:dr för befästningarne och 15,000 R:dr för de topografiska arbetena. Man klagar öfver, att, oakortadt meddelade upplysningar rörande laboratoribyggnaden, afslogs saken ändå i Andra Kammaren vid hufvudomröstningen. Sådant är ganska illa och vittnar om föga mottaglighet för upplysning, men är visserligen ingenting nytt. Jag minnes huru, oakortadt

de utförligaste gifna upplysningar icke blott af Konungens föredragande rådgifvare, utan af många inom och utom Representationen, ett tio gånger viktigare anslag än det för laboratoriibyggnaden, nemligen det till arméens undervisningskompanier, under tre riksdagar å rad afslogs. Visserligen förekom vid laboratoriiifrågan den särskilda omständigheten, att expeditionschefen i ett departement otillbörligt uppträdde mot Departementschefen i ett annat; och Friherre af Ugglas har uppgifvit, att, då Andra Kammaren mera lyssnade till expeditionschefen, än till Departementschefen, detta för den sednare var särande, och väsendtligen föranledt de trenne Statsrådens afgång. Men denna fråga var en politisk familjsak inom Stats-Rådet och borde hafva der behandlats, utan att föranleda någon af de trenne Statsrådets afgång. Man har i denna Kammare sagt, att embetsmannen måste glömmas, då riksdagsmannen talar; men jag anser, att, om embetsmannen glömmar sig vara embetsman och uttager sin riksdagsmannarätt intill dess gräns, så har Regeringen äfven rätt att uttaga sin såsom Regering. Rättigheterna äro i sådant fall ömsesidiga. Detta är i alla konstitutionela länder erkänt. Nu begagnade emellertid icke Regeringen denna rätt, hvilket, såsom sagdt, var dess ensak. Hvad åter nedsättningen af befästningsanslagen angår, är det möjligt att, utom besparingsafsigten, äfven någon annan här tillkom, men den var icke rigtad mot Departementschefen, detta vet enhver. Nedsättningen af detta anslag är ganska bekymmersam, och måste för Departementschefen vara oangenäm, men huru ofta hafva icke ännu större anslag till våra befästningsarbeten blifvit nekade? Nedsättningen af anslaget till de topografiska arbetena vågar jag antaga är föranledd af rena besparingsskäl, och ehuru bekymmersamt äfven detta misstag är för den sak, deraf drabbas, så har visserligen ingen, som med sin röst dertill bidragit, tänkt på Departementschefen. Ingen af de tre nedsättningarne å Fjerde Hufvudtiteln kunna således anses rubba det förtroende, som Riksdagen och arméen gemensamt med Konungen till honom hyser. De båda andra afgående Departementschefernes budgeter, de för civil- och finansärendena, hafva icke i något fall blifvit nedsatta, ty teateranslaget, ehuru varande på Sjunde Hufvudtiteln, står icke under finanschefens förvaltning, och detta anslags nedsättning kan på intet sätt gälla honom.

I följd häraf kan jag icke inse att de fyra Herrar Statsrådets afgång har fullgiltiga politiska skäl.

Vid hvarje riksdag sedan 1823 hafva anslag blifvit vägrade och ofta till vida högre belopp. Detta är således ingenting ovanligt och bör ej kunna hafva nu varit alldeles oväntadt, fastän formen stundom varit illa vald och grannligheten för nära trädd. Det är illa och obehagligt. Men särad grannlagenhetskänsla får icke vara något bestämmande skäl, då saken icke gällde personer, utan landet. Man är ju icke Statsråd för sysslans behagligheter. Snarare är man det för dess obehag och bekymmer af alla slag. I ersättning har man medvetandet att redligt hafva tjänat sitt fädernesland, man har upphöjelsen att vara rådgifvare åt en rättsinnig Konung och inför ett ädelt folk. Sådant är väl värdt några uppoffringar och till och med några nålstygn. Statsmannen och i synnerhet Statsråden få icke vara känslige för sådant. De kunna icke sitta vid Lugnvik, invid Fridsjö och med en turturdufva framlefva lyckliga dagar. Huru sällan är det icke också i alla län-

der, som de få åtnjuta rättvisa. Sådant hörer icke till tjensten. Se på England. Huru ofta äro icke ministrarne föremål för bitande skämt, både på engelska och latin, utan att sådant rubbar deras lynne. Men obestriddigen har hos oss ingen ministèr sedan 1818 haft mindre motstånd, och i allmänhet blifvit bättre behandlad, än vår nuvarande. Knappast finnes något tecken till opposition. En sådan kan varda kommande i följd af hitintills dolda finansiela missnöjen, men ännu är den icke till finnandes. I Första Kammaren äro vi ju spake som lamm, och intet motstånd visar sig annat än i det tysta af några och 20 röster, som vid anslagsfrågor vanligen lägga sig i urnan. Det värsta, som hos oss blifvit sagt, är att Statsråden hafva alltför älskvärda egenskaper, och den lilla fina snärt, som åtföljde detta beröm, är det enda som under denna riksdag här mot dem blifvit rigtadt. I Medkammaren har man visserligen varit storlätigare, och man har exempelvis sett enväldets hemska vålnad uppressa sig bakom Civil-ministern eller sett honom ur tomterna vid Klara sjö upphemta brännbara lavaämnen, för att utbreda öfver vårt statsklock; men dessa fantasier, liksom andra småangrepp, utan storsinnad äsyftning, så mycket de än må ogillas, äro dock icke egnade att läggas på sinnet. Jemförom tiderna! Hvilken stark opposition fanns ej under de två föregående Regenterne, då den organiserade riddarhusmajoriteten, ända till dess den 1858 bröts genom det unga partiets södra jernväg, gjorde sig så fruktad! Eller den trettioåriga oppositionen i Borgareståndet med den tyste Billström och den dundrande Petré, som gjorde dåvarande Regering så mycket bekymmer! Prisom oss, att dessa dagar äro försvunna, lyckönskom dertill både land och Regering och låtom oss arbeta på samdrägts bibehållande. Men låtom oss ej för stora småsaker och på dem falla. I England, hvars parlamentariska skick jag för min del beklagar att vi i oträngdt mål följa, der falla ministrarne endast på stora frågor, på reformförslag i stat eller kyrka, för vigtiga politiska motstånd. Intilldess sådana komma, stå de upprättte. Jag befarar att den moral de afgående Statsråden velat gifva, går för Medkammaren förlorad, att dess medlemmars uppfostran redan är gjord, och att dess storlätige talare icke förtjent detta offer. Derjemte är skadan af detta offer enligt min tanke stor. Det är alldeles stridande emot vår grundlags mening, hvilken är orubbad af det nya Representationsättet, att Konungens rådgifvare afgå för småfrågor och för små missnöjen. Hvilken blir följden? Jo, att vi vid hvarje riksdag och hvarföre icke flera gånger under samma riksdag, erhålla s. k. ministerkriser, hvilka störande inverka på allmänna ärendenas gång, genom oupphörligt nya styrmäns ankomst, likasom om styret vore för deras räkning, att derpå få pröfva sina nya krafter. Om denna ministèrafgång vinner lockande efterföljd, huru lätt blifver det icke för partimän att genom vunen röstöfvervigt i några frågor kullkasta en misshaglig rådgifvare! I dag är det en laboratoriibyggnad, i morgon en ställbyggnad. Det är en sådan magt, som hädanefter beredes och uppkallas. Hvem har häraf gagn? Endast de portföljlystne, men landet, ärendena och Regering visserligen icke.

Långt ifrån mig att bestrida Konungens rådgifvares rätt, att sjelfve pröfva tiden för sin afgång från det magtpåliggande och bekymmersamma höga kallet! men, då skälen angifvas, vara politiska, är det mähända

tillåtet, att hafva en olika mening om dessas giltighet och att beklaga landet, som genom det politiska uppträdet af en sådan rådgifvareafgång i massa, får lida af exemplet, och jag vågar vara förvissad om, att hvad jag här yttrat, skall finna tyst bifall i mångas omdömen inom vårt vidsträckta land.

Grefve af Ugglas: Då en ledamot af Kammaren tilltrott sig att uttala klander emot dem af Stats-Rådets medlemmar, som till Kongl. Maj:t inlemnade sina afskedsansökningar, må det icke anses ogrundadt af mig att uppträda emot honom, helst som den värde talaren dragit ned frågan ifrån dennas rätta ståndpunkt.

Detta har han gjort, då han, såsom snart sagdt uteslutande skäl för dessa afskedsansökningar, framhållit några voteringar öfver af Regeringen begärda anslag; voteringar, hvilka, då de — enligt hans förmenande — endast angingo mindre betydande föremål, icke syntes honom gifva tillräckliga skäl för det steg desse Statsråd tagit. — Samma tanke har jag redan funnit uti en af morgontidningarne uttryckt, med der bifogad slutledning att, om hvarje anslagsvägran skulle medföra vederbörande Departements-chefs afgång, Riksdagens beskaffningsrätt och pröfning af budgeten äfventyrades. — Det ligger emellertid en missuppfattning så väl uti denna premis — här af den värde talaren upptagen — som ock, till följd derutaf, uti den slutledning, jag nyss omnämnt. Ingen kan tänka eller ifrågasätta att en Departements-chef skulle hafva skäl att afgå derföre att ett anslag af mindre betydelse blifvit afslaget, ja icke ens om, på grund af brydsamma finansiella förhållanden, en fråga af vikt till en gynnsammare tidpunkt undanskjutits, *förutsatt blott att icke, genom sådan anslagsvägran, administrationens gång rubbades*. Hvad som här är af betydelse är således icke om ett eller annat anslag förvägras, utan *hvad* en sådan vägran innebär och *huru* den afgifves.

Må man nu se till behandlingen utaf några af de anslag, som Kongl. Maj:t af denna Riksdag begärt. Herr Utrikesstatsministern har redan berättat ett af dessa och förklarar att, då Riksdagen, med underkännande, till viss del, af det förslag, som han till Statsråds-protokollet afgifvit, ytterligare nedsatt Tredje Hufvudtitelns anslag, han icke på så sätt, som, enligt hans åsigt, Rikets sannskyldiga nytta kräfde, kunde besörja de till hans departement hörande ärenden, hvarföre han ansåg som sin pligt att åt en annan öfverlemna att söka utföra ett värf, hvilket han icke tilltrorde sig. Jag kan icke annat än gilla denna uppfattning. Vända vi oss till en annan anslagsfråga — den rörande befästningarne — finna vi ett misstroende-votum, vars vikt föga förringas derutaf att man möjligen icke afsett att afgifva ett sådant. I ihågkommen, Mine Herrar, att Departements-chefen — när tiden icke tillåtit fullständig granskning af befästningskomitéens i slutet af förlidet år afgifna utlåtande — hemställt, att Riksdagen måtte till Kongl. Maj:ts disposition ställa det äskade anslaget, 231,000 R:dr, för att, efter verkställd pröfning af sagda komité-betänkande, på lämpligt sätt fördelas. Det var således ett förtroende-votum, som Departements-chefen ifrågasatte — och huru besvarades detta? Dispositions-, fördelningsrätten vägrades, och anslaget nedsattes till mindre än hälften af hvad Kongl. Maj:t begärt.

Att uti båda nu nämnda fall Riksdagens behandling af anslagsfrågorna äro utaf allvarlig och betecknande vigt, lärer svärigen kunna förnekas och dock skulle, enligt min åsigt, Departements-cheferne icke haft fullt skäl att frånträda sina befattningar, derest dessa Riksdagens åtgöranden varit enstaka företeelser. Beträffande detta har den förre talaren påmint om att under ständsriksdagarne lika viktiga — och större summor gällande — anslag mången gång blifvit förkastade, utan att någon förändring inom Stats-Rådet, till följd derutaf, blifvit ifrågasatt. Den värde talaren har emellertid förbisett de förändrade förhållanden, som vårt nya representations-skick medförer. Den ombildning af Representationen, som skett, och synnerligen den täta beröring uti hvilken Regering och Representation numera stå genom årligen återkommande riksdagar, kräfva ovilkorligen en nära samverkan Statsmagterna emellan, en samverkan, som endast på förtroende kan grundas. Åtnjuter nu Regeringen Representationens fulla förtroende? Denna fråga har väl den siste talaren jakande besvarat, men hvar ock en, som uppmärksamt följt riksdagsärendenas gång, torde få medgifva att det inom en del af Representationen visat sig ett begär att, om jag så får uttrycka mig, *nagga* Regeringen — bereda Henne svårigheter och göra hennes ställning allt annat än angenäm. Densamme talaren har yttrat att »man *icke är* Statsråd för att njuta behag och förmåner» — och detta är sannt; men då han tillade att »man *är* det för att erfaras obehag och bekymmer», röjer detta yttrande en, minst sagdt, besynnerlig tankegång. Man är, enligt min åsigt, Statsråd för att till landets väl och utveckling efter bästa förmåga deltaga uti regeringsbestyren; och man bör upphöra att vara det, då man icke stöddes af Representationens förtroende och då man således urständsättes att verka på sätt, som, efter eget bästa ompröfvande, för landet är gagneligt. Hvad som har skett är därför rätt handladt och torde hafva varit nödvändigt, för att en riktig uppfattning af skyldigheter och åligganden skulle inom en del af Representationen väckas. Den siste talaren har visserligen sagt »att den Andra Kammaren är för gammal att uppfostras». För landets framtida väl hoppas jag dock och tror att det skedda skall blifva ett *memento*, att det icke går att efter hugskott kasta sina vota. Representationens rätt är att pröfva, upplysa, gilla eller ogilla — men icke att styra. Vill den på detta område ingå och genom sina beslut förrycka den administration, som finnes, då bör den ihågkomma att dermed är förenadt ett ansvar, ett ansvar för dem, som dikterat dessa beslut, att tråda fram och genom handling ådagalägga att de, med bättre uppfattning af landets sanna behof, med större skicklighet och kraft, förmå handlägga Statens ärenden.

Jag slutar med att upprepa att jag till fullo gillar det steg, som några af Stats-Rådets medlemmar tagit. Skulle, enligt min uppfattning, något härvid vara att beklaga, vore det endast att icke öfrige Herrar Statsråd delat samma åsigt.

Herr Nordström: Det är långt ifrån min åsigt, att vilja begagna det mig nu gifna ordet till att ingå i något slags bedömande af de skäl, som kunnat hafva föranledt vissa af Konungens rådgifvare att
under

under pågående riksdag begära sitt entledigande från rådsemetet. Själfständige män, kunna de från sin upphöjda ståndpunkt bäst bedöma och afväga de bestämmande motiven för sina handlingar, och är det endast att beklaga, att de funnit omständigheterna vara af beskaffenhet att påkalla det steg, de tagit. Men då, vid afhörandet af de upplysningar rörande sitt beslut, som af desse högtårade män nu blifvit Kammaren meddelade, det förekommit mig, att en grundsats af största vikt i vår positiva statsrätt synes träda i bakgrunden, anhåller jag att derom få yttra några ord.

Då utöfningen af samhällsmagter, som till sin princip är en, blef, efter samhällsangelägenheternas olika art och innehåll, i våra grundlagar ordnad och fastställd på olika sätt, måste det såsom gifvet och afgjort antagas, att rikets sannskyldiga nytta i dessa likasom i andra afseenden utgjorde hufvudögonmärke och ledande grundsats hos de män, hvilka på Svenska folkets vägnar och såsom dess lagligen utsedde ombud i samverkan med Konungen bekräftade och besvoro dessa lagar, och således att, då de i vissa frågor och samhällsangelägenheter uppdrogo lagstiftande magten åt Konungen allena, sedan han i hvarje fall inhemtat sina konstitutionela rådgifvares råd, sådant var lika fast och allvarligt menadt, som då de i andra viktiga samhällsangelägenheter förbehöllo lagstiftande magten åt Riksdagen och Konungen gemensamt, eller fastställde, att Svenska folkets urgamla rätt att sig beskatta utöfvas af Riksdagen allena. Att någon *verklig* kollision emellan den magtutöfning, som sålunda Konungen, och den, som Riksdagen uteslutande tillkommer, skulle med iakttagande af strängt logiska tolkningsregler kunna ega rum, är något, som man förnuftigtvis ej kan antaga grundlagens stiftare hafva ansett möjligt. Från båda dessa magtutöfningsrättigheter äro för öfrigt vissa undantag gjorda, och skenbara kollisioner tillhör den logiska förståndsverksamheten att aflägsna.

I följdrigtig öfverensstämmelse med den i 4 § Regeringsformen fastställda grundsats, att Konungen allena eger styra riket enligt samma Regeringsform, stå de bestämmelser deri, som åt honom uppdraga lagstiftande magten rörande, bland annat, rikets allmänna hushållning samt »grunderna för allmänna inrättningar af alla slag» inom förvaltningens område, så vida han ej skulle finna för godt, att åt Riksdagen öfverlemna att gemensamt med honom något dithörande ärende afgöra, och som deremot åt Riksdagen i sådana samhällsangelägenheter förbehålla endast önsknings- och petitionsrätt (89 § jemnförd med den 47:de). Men så snart *nya inrättningar*, eller ändringar i redan bestående, ifrågasättas, för hvilkas förverkligande erfordras beviljade anslag, blir det af den Riksdagen allena tillkommande beskattningsrätt en följd, att frågorna derom böra Riksdagen föreläggas, och att den, efter att hafva pröfvat deras nytta och ändamålsenlighet, eger antingen bevilja eller afslå det begärda anslaget. Visar sig här en verklig eller en skenbar kollision emellan den ekonomiska lagstiftningsmagt, som tillkommer Konungen allena, och den Riksdagen allena tillhörande bevillningsmagten?

Uppenbarligen endast en skenbar, så snart man strängt skiljer emellan de olika effekterna af hvad som allaredan blifvit beviljad, och af det, som första gången sättes i fråga att beviljas. I det förra fallet

har Riksdagen allaredan pröfvat, godkänt och beviljat det begärda anslaget såsom påkalladt af omsorgen för rikets sannskyldiga nytta; i det sednare återstår denna pröfning att vidtaga, och om ändamålet ej godkännes och anslaget fördenskull afslås, förblir saken vid hvad den förut var, utan någon af större anslag beroende ändring. I det förra fallet deremot, sedan anslaget blifvit utan särskilda förbehåll beviljadt, sedan Konungen på grund af sin i grundlagarne bekräftade och befästade magt genomfört organisationen af den, äfven nu genom anslagsbeviljandet af Riksdagen godkända, nya »inrättningen», eller ändringar i den äldre; sedan Han, med stöd af sagda sin magt, ådragit Staten särskilda, nya förbindelser såsom naturliga följder deraf; sedan andra sätt att verka för det såsom samhällsnyttigt godkända ändamålet blifvit öfvergifna och det nya allena kultiveradt; sedan, Mine herrar, allt detta inträffat, och statsförvaltningen i dithörande delar blifvit i enlighet med det nya systemet reorganiserad, så är det en sanning, som icke kan jäfvas, att en plötsligen från Riksdagens sida beslutad minskning eller indragning af de för en allaredan existerande »inrättning», med hänsigt till det allmännas gemensamma gagn, utan särskilda förbehåll beviljade anslag, skulle försvaga eller tillintetgöra den af grundlagen Konungen allena uppdragna så kallade ekonomiska lagstiftningsmagt, och alltså innebära ett verkligt ingrepp i hans Konungsliga rättigheter, — derest en sådan minskning eller indragning kunde lagenligt tillerkännas bindande kraft *utan Hans dertill gifna samtycke*. Att sådana rubbningar af den genom grundlagarne befästade jernvigten emellan den åt Konungen och den åt Riksdagen uppdragna magtutöfning icke kunna vara förenliga med rikets sannskyldiga nytta, torde vara uppenbart; men något annat, än Rikets sannskyldiga nytta kunna grundlagarne förnuftigtvis ej antagas hafva velat åstadkomma och befästa.

Må man betänka, hvartill prejudikater af ifrågavarande art skulle, under af partilidelser upprörda tider, slutligen kunna leda! och om man härvid ville anmärka, att i grundlagen ej förekommer något bokstafligt förbud mot sådana minskningar eller indragningar, så må derpå svaras, att hela grundlagens anda utgör en protest deremot, att ingen bokstaftolkning utan det logiska förståndets medverkan ännu kunnat sakenligt lösa någon rättsfråga, och att utevaron af något bokstafligt stadgande ännu aldrig erkänts innefatta ett berättigande för den ena sidan att uteslutande handla efter sitt behag, äfven om detta behag stode i strid med den grund och den anda, som genomgår det bindande hela.

Att denna anda blifvit uti ifrågavarande afseende af Riksdagarne från den tid, då Regeringsformen af år 1809 vidtog, respekterad, derpå saknas icke prejudikater, och prejudikater i afseende å tillämpningen af ett lands positiva statsrätt ega, i brist af tydlig lag, samma betydelse som lag. Det är därför, som hos oss särskild vikt lägges uppå, huruvida ett beviljadt anslag skall uppföras på, såsom det tekniska språket lyder, *ordinarie stat*, eller om det endast må beviljas för en tid. Är det på *ordinarie stat* uppfördt, hafva minskningar eller indragningar deraf alltid ansetts förutsätta Konungens samtycke dertill i en eller annan form.

Åtskilliga af de anslag, som af innevarande Riksdag genom den gemensamma omröstningen den 4 April minskades eller indrogos, hade

allaredan för flera år tillbaka blifvit på ordinarie stat under vissa hufvudtitlar uppförda, och borde Riksdagens beslut om minskningarne således underställas Konungens pröfning och godkännande. Huruvida något sådant egt rum, känner man väl icke; men då de bland Konungens afgående rådgifvare, som här i dag meddelat Kammaren upplysningar om skälen för sina ansökningar om entledigande, bland dessa i första rummet anført meranämnda anslagsminskningar och man deraf kunde draga den slutsats, att de anse dessa minskningar böra leda till verkställighet, oberoende af Konungens samtycke dertill, har jag för min del, såsom representant och i sådan egenskap förbunden att troget vidhålla grundlagarne, ansett det vara min pligt att härom i protokollet nedlägga min mening och uttala den öfvertygelse, att förutsättningen af Konungens samtycke till minskning eller indragning af anslag på *ordinarie stat* utgör en af hörnstenarne i vårt statsskick enligt grundlagen.

Anmälades och bordlades Stats-Utskottets Utlåtanden:

N:o 64, angående väckta motioner om gästgifveri-, håll-, reserv- och postskjutsens skiljande från jordbruket m. m.;

N:o 65, i anledning af väckt motion om anvisande af medel för insamlande af renlafve m. m.;

N:o 66, i anledning af väckt motion, angående åtgärders vidtagande för att afhända Svenska Staten ön St. Barthelemy;

N:o 67, i anledning af väckt motion, angående laxfisket i den så kallade Pukaviksfjorden;

N:o 68, i anledning af väckt motion om återbekommande af skatteköpeskillingen för Gideåns laxfiske och upphörande af den fisket åsatta ränta;

N:o 69, i anledning af väckt motion, angående förändradt utgörande af arrendespanmålen från Lunds akademihemman;

N:o 70, i anledning af väckt motion, angående kronobrefbärings-skyldighetens ordnande;

N:o 71, i anledning af väckta motioner, angående försäljning af Kronans egendomar;

N:o 72, i anledning af väckt motion, angående indragning till Statsverket af boställen; samt

N:o 73, i anledning af väckta motioner, angående grundskatternas aflösande m. m.;

äfvensom Lag-Utskottets Utlåtande N:o 29, i anledning af väckt motion om vissa helgdagars förflyttande till söndagar; och

Memorial N:o 30, i anledning af återremiss i viss del af Utskottets Utlåtande N:o 16, angående ändring af åtskilliga stadganden rörande exsekutionsväsendet m. m.

Kammaren åtskiljdes kl. $\frac{1}{4}$ 4 e. m.

In fidem
O. Brakel.

Torsdagen den 16 April 1868.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades protokollet för den 4 dennes, f. m.

Upplästes och godkändes Stats-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrifvelse N:o 28, angående befrämjande af vattenskadade markers afdikning samt den odlade jordens fullständiga grunddikning.

Herr Faxe väckte en motion N:o 89, angående införande i Kammarrens arbetsordning af ett stadgande rörande den s. k. interpellationsrätten.

Flere ledamöter begärde denna motion på bordet; hvarjemte anmälte sig och yttrade.

Grefve Hamilton, Henning: Kammaren torde erinra sig, att vid början af riksdagen ett Utskott tillsattes, för att utarbete förslag till reglementariska föreskrifter för Riksdagen, äfvensom till arbetsordning för denna Kammarne. De reglementariska föreskrifterna hafva under dessa sista dagar blifvit af båda Kamrarne godkända, och Utskottet har ansett sig böra afvakta utgången af denna sak, innan Utskottet afgaf förslag till arbetsordning, som i flera fall är beroende af de för båda Kamrarne gemensamma stadgandena. Utskottet har nu fullgjort äfven detta sednare uppdraget och torde inom några få dagar komma